

Federico Argenterii

Valamit a korrekt európai sajtóról

Rég nem jártam már Budapesten – megvan már egy éve is –, a viszontlátás öröme egy barátom meghívott vacsorázi egy Fő utcai étterembe. Ahogy teli hassal hazafelé ballagtunk, egyszer csak a Fidesz-MPP kerületi párt-

helyisége előtt találtuk magunkat. A kirakatokban legnagyobb meglepetésünkre kizárólag 56-os kiadványok sorakoztak. Újdonságnak nem éppen újdonságok, pár éve jelentek meg, többségében az 1956-os Intézet (!) gondozásában; még egy 1997. júniusi lapszám is ott sárgállott: Nagy Imre romániai kihallgatásának jegyzőkönyvét publikálták benne. Sőt a párizsi Magyar Füzetek híres 56-os számára is sikerült rábukkannunk, amit a demokratikus ellenzék szamizdatként szerkesztett meg Eörsi István lakásán 1986 decemberében. Rég nem nyúlhattak a kirakathoz a rendezők – mementónak annál idősebb a kiállítás. Az embernek eszébe jut róla a közelmúlt pár jeles eseménye. Nekem például 1989. június 16-ának estéje, amit innét alig kétszázötvenre, egy Clark Ádám téri kávézóban töltöttem Orbán Viktor, Deutsch Tamás és a többi fideszes „alapító atya” társaságában. Azokra a beszélgetésekre még most is jól emlékszem.

Tavaly közzétettek egy listát, tudjuk, ismerjük jól: a „Magyarországot és annak kormányát lejárato cikkek” listájáról van szó. Szerepel rajta a Limes geopolitikai folyóirat 2000/3. számának egy cikke is. Antiszemitizmus Orbán Magyarországon a címe, a szerzője pedig egy közel-keleti stúdiómokra szakosodott fiatal olasz kollégám, Olga Mattera. Mint a folyóirat alapító-szerkesztője, magam is érintve vagyok a proskripcióban, éppen ezért engedtessek meg nekem, hogy a Népszava olvasói elé tárjam az eset pár lényegi momentumát, ami talán segít megítélni a cikk súlyát – nemkülönben a kormányzati sajtópolitika stílusát.

A Limes nyolcéves működése során jelentős szakmai tekintélyre tett szert Olaszországban és külföldön egyaránt. Szerkesztőbizottságában minden komoly politikai kultúra képviselteti magát – a konzervatív jobboldaltól egészen a szélsőbalig. A geopolitikai megközelítés nagy múltra tekint vissza Olaszországban – hogy egészen pontos legyen: egészen Mussoliniig. (Bármilyen diktatórikusan működött is a fasiszta tudományirányítás, bizonyos társadalomtudományi területeken ebben az időben is komoly eredmények születtek – ilyen tudományág volt többek között a diplomáciáé.) Ha valamire, akkor elfogulatlanságára mindig is kényes volt a Limes, különösen így van ez olyan érzékeny esetekben, amikor egy-egy ország belpolitikája a tudományos vizsgálat tárgya.

A szóban forgó cikk is nagy körültekintéssel készült. Mint a szerkesztőbizottság „hivatásos magyarosa” – a római közgyűjteményeknek és az internetnek hála, a magyar napisajtót folyamatosan nyomon követni korántsem olyan megerőltető feladat – legkivált én voltam az, aki „hozta-vitte a magyar híreket – Rómából Rómába”, ami immár régóta szokásom. Tartoztam ezzel a töredelmes vallomással, már csak azért is, mert a Magyar Nemzet külföldi lapokból rovatában (2000. VII. 27–28.), és a kormányzóvivő nyilatkozatában is (Népszabadság december 13-án és 18-án) másokat – például Vásárhelyi Júliát – vádolt meg ezzel. A lista mögött a következő gondolat húzódik meg: „ha nem volnának hazafiatlan értelmiségiek, újságírók, politikusok, akik rosszhíreket költik Rómában (Párizsban, New Yorkban, mikor hol), akkor a világsajtóban nem szerepelne rossz hírek Magyarországról”. Ez a fajta szemlélet – tisztesség ne essék szólván – gyermeteg ostobaság, azt feltételezi tudniillik, hogy „áruló” magyar anyanyelvűek „mesterkedése” nélkül a külföldi lapok magyar tudósítói sose vennének észre semmi rosszat. Mit szólna Thatcher asszony, ha ezt hallaná? Hogy a Fidesz-MPP vezetése, a konzervatív Európai Demokrata Unió újdonsült tagjaként még csak nem is egyeztetett vele ilyen fontos kérdésben? Lady Margaret egyébként minden valószínűség szerint azt tanácsolná, hogy tenni rá, mit szólna hozzá a sajtó, haladjanak csak tovább a maguk útján, ahogy ő maga is tette kormányzásának tizenegy éve során.

Mellesleg jegyzem meg, hogy a kormány azon túl, hogy a proskripció ötlete nem kimondottan európai, sajtórezonőreire kereszttől olyan állításokra ragadtatja magát, amelyek még csak köszönő viszonyban sem állnak az igazsággal. A Magyar Nemzet Olga Mattera cikkét kommentálva tavaly július 28-i számában azt állítja rólam, hogy az Unitá budapesti tudósítója vagyok. Hál' Isten, a hír nem igaz, különben azóta is munka nélkül volnék. Az Unitá utolsó száma ugyanis épp tavaly július 28-án jelent meg, azóta a lap kiadása szünetel! Ugyanebben a cikkben – „tények ismertetése nélkül” – az áll, hogy én Torgyán Józsefet leantiszemitáztam volna. Jobb, ha tőlem tudják: 1996 októberében óta egyetlen cikket sem írtam az Unitába. Az azt

A lista mögött a következő gondolat húzódik meg: „ha nem volnának hazafiatlan értelmiségiek, újságírók, politikusok, akik rossz híreket költik Rómában (Párizsban, New Yorkban, mikor hol), akkor a világsajtóban nem szerepelne rossz hírek Magyarországról”. Ez a fajta szemlélet – tisztesség ne essék szólván – gyermeteg ostobaság

megelőző tizenegy évben számos alkalommal tudósítottam magyarországi eseményekről – hogy mást ne említsem 1990-ben hosszú cikkben számoltam be a parlament történelmi üléséről, amelyen Orbán Viktor keményen bírálta az Antall-féle kormányprogramot. Hát igen, tempora mutandur... Fogalmam sincs mindenesetre, honnan veszi a Magyar Nemzet, hogy bármi jelent is meg mostanában az Unitában a szignóm vagy az aláírásom nélkül, amihez nekem bármi közöm lenne.

A történet java azonban még hátravan. Amikor tavaly novemberben (késve) tudomást szereztem a fenti cikkekről, levelet írtam a Magyar Nemzet főszerkesztőjének, amelyben tisztáztam a helyzetet, és kértem, tegyék közre a leveletem, annál is inkább, mivel a „lista” kapcsán a történet ismét aktuális lett. Semmi sem történt, még csak nem is válaszoltak. A Limes ehhez képest nemcsak Győri Enikő római magyar nagykövetségére hosszú tiltakozólevelet publikálta, hanem a magyar nézetes cikkeket olasz fordítását is. Hadd tanuljon az esetből az olvasó. Hadd tudjuk meg végre, honnan veszik a Magyar Nemzet és lap társainak munkatársai a bátorságot, hogy a tényeket szájuk ize szerint alakítsák. Hogy másokat hazugsággal vádoljanak, miközben magukat legkevésbé sem zsenirozzák, ha igaztalan dolgokkal vádaskodnak. Hogy ha valaki a becsülete védelmére helyesbítést kér tőlük, válasz nélkül hagyják. Miért van az, hogy egyes magyar politikusok nem hajlandók belátni: a kormányzati kritika attól, hogy külföldről jön, még alapulhat közvetlen tapasztalaton? Miért nem hajlandók belátni: egy külföldi tudósító is képes lehet áttekinteni a magyar belpolitikát – nem kell ahhoz senkinek Rómába hozni-vinni a híreket.

Az Unitá emlegetése további tanulságokkal is szolgál. Nem kéne szitokszóként használni az Unitát – alkalmasint a „bolsevista” finomabb változataként. Bármilyen meglepően hangozzék is a Magyar Nemzet újságíróinak, az Unitának komoly szerepe volt a közép-kelet-európai demokratikus átalakulás közvetítésében, talán nem túlzok: lebonyolításában is. Félreértés ne essék, nem holmi antoniusi beszédet akarok mondani egy hidegháborúval együtt kimúlt lap teteme fölött. Csupán a történelmi tényt kívánom rögzíteni: az Unitá ahogy annak idején segédkezett nyújtott a Kádár-rezsimnek nemzetközi legitimitációja megteremtésében, úgy harminc évvel később abban vállalt egyre nagyobb szerepet, hogy megkérdőjelezze a „puha diktatúra” legitimitását, egyre több publikációs lehetőséghez juttatta a demokratikus ellenzéknek.

Lengyelország esetében az újság sohasem ismerte el a Jaruzelski-puccs törvényességét, a Szolidaritást pedig kezdetektől támogatta, 1988 januárjától fogva számos disszidens cseh-szlovák értelmiségi írása jelent meg a lap hasábjain. Az OKP hivatalos orgánumának Közép-Kelet-Európa demokratikus átalakulásában betöltött történelmi szerepét

egyébként maga Lech Walesa is elismerte, méltatta az akkori ellenzéknek nyújtott sajtótámogatást. Hogy az Unita „tudósítója” voltam-e vagy csak egyszerű munkatársam, azon lehetne vitatkozni, én mindenesetre büszke vagyok rá, hogy közreműködhettem a fenti történelmi átalakulásban.

Végül szeretném megragadni az alkalmat, hogy pár szót szóljak a mostani magyar belpolitikai helyzetről. Ismerem Orbán Vikort és mostani közvetlen munkatársainak jó részét, még mielőtt megalakult volna a Fidesz, belülről kísérhettem nyomon, hogyan váltak Bibó-szakállalókból előbb radikális demokratákká, majd konzervatív politikuskokká. Szemtanúja voltam, miként lett Orbán Viktor Antall kormányprogramjának engesztelhetetlen bírálójából Antall hívévé és politikai örökösévé. Nem kívánom kétségbe vonni a változásoknak a hitelét: mindenkinek szabad változtatni a véleményén, nem kivétel ez alól a politikai vélemény sem.

Az egész csak ott hibádzik, hogy a politikai stratégia- és identitásváltásra nem a helyzet intézmenyes megváltozása nyomán került sor, hanem azért, mert „ebben az irányban nyílt lehetőség”. Egészen konkrétan: hogy az MDF kormányzati elhasználódása nyomán 1994-ben képvisleti vákuum alakult ki a jobboldalon. Érttem én – ha másból nem, hát a Szájer Józseffel folytatott tavalyi római beszélgetésből –, hogy csak azért, mert a Fidesz konzervatív pártként profilírozta magát, még nem tagadta meg antikommunista, pragmatikus, nyugatbarát hagyományát, legfeljebb másként ápolja. Még azzal sincsen baj, hogy a Fidesz-MPP szeretne Magyarországon „a” jobbközép párt lenni – kizorítva a politikai arénából az FKGP-t és a MIÉP-et. Ha Orbán inkább az angol példát kívánja követni – ahol három vagy inkább két és fél párt verseng egymással –, semmint a németet, ahol öt-hat párt is képviselteti magát a törvényhozásban –, ám tegye. Akkor viszont legyen azzal is tisztában, hogy milyen kockázatokkal jár egy ilyen vállalkozás.

Az MDF 1993-as nagy szakadása – aminek nyomán létrejött a MIÉP – nem egyszerűen személyi ellentétek következménye volt. Elvi alapokon nyugodott. Anfall nyugat-európai értelemben vett kereszténydemokrata párttá kívánta formálni pártját, tökéletesen tisztában volt vele, mivel jár ez. Szlovéniával, Horvátországgal és Ukrajnával megkötötte az alapszerződést – megelőlegezve ezáltal a leendő alapszerződéseket Szlovákiával, illetve Romániával –, tudta, ez a belépti díj Európába. A kérdés ezek után így hangzik: lehetséges-e olyan politikai programmal előállni, amely egyesíti a hajdani MDF szavazóbázisát? És ha igen, milyen áron? Másként fogalmazva: megéri-e szavazatokat horgászni a MIÉP vizeiből úgy, hogy átvesszük a szélsőjobboldal kedvenc fordulatait – Magyarországi ellenségeink „zsido összeesküvését” vagy a Vásárhelyi család „hazafiatlanságát” –, hogy a Magyar Nemzetet, illetve a Vasárnapi Újságot idézzem. Érdemes-e folyamatosan pocskondiázni és rágalmazni ezeket az embereket a sajtó nyilvánosságán keresztül, vállalva ezáltal az olasz-magyar kapcsolatok megromlásának ódiáját. Aki nem tudná: Vásárhelyi Miklós számos olasz állami kitüntetés birtokosa, amivel a legkülönbözőbb pártállású kormányok ismerték el érdemeit, a Fiumébeli Elszármazottak Társaságának tiszteletbeli elnöke, továbbá bejáratos a legbefolyásosabb politikai körökbe, bármilyen pártól legyen is szó.

Mindent összevetve a magyar sajtó szabad, azt ír, amit akar, de talán a komoly sajtóorgánumok jobban tennék, ha mérlegelnék rágalmozásaik esetleges következményét. Talán elfogadnak tőlem egy jó tanácsot a magyar kormányférfiak: érdemes lenne olyan nagy európai konzervatív politikuskokról példát venni, mint Adenauer és Kohl vagy Churchill és Thatcher, és pozitív politikát folytatni. Nem a MIÉP-től elorozható szavazatokra játszani, nem a kormány kritikáit proskribálni, sőt. Talán inkább el kéne határolódnai a szélsőjobbtól, és az olyan sajtótól, amely azoknak a pocskondiázásában éli ki magát, akik fel merik emelni a szavukat a nekik nem tetsző kormányzati magatartás láttán, és a politikai konformizmussal szembehelyezkedve bírálják a fennálló viszonyokat.

P. S. A fentiek alapján talán világos, miért nem mondom meg annak a jó barátomnak a nevét, aki ezt a cikket fordította. Akár a „régi, szép időkben”...

Federico Argenterii a Római John Cabot University és a Firenzei Egyetem professzora, a Beszélgetések Vásárhelyi Miklóssal c. könyv társszerzője.